

Lidwien van Geffen

Splinters van de Sampo

Een ontdekkingsstocht door de Kalevala

Geffen, Lidwien van

Splinters van de Sampo ; een ontdekkingsstocht door de Kalevala / Lidwien van Geffen – Amsterdam, Uitgeverij Cichorei en Uitgeverij Aunya, Eindhoven
ISBN 978 94 91748 84 4

Omslag: Lidwien van Geffen

Eindredactie, layout en zetwerk: Jaap Verheij

© Lidwien van Geffen / Uitgeverij Aunya, Eindhoven 2019

Aunya huisuitgave is een onderdeel van de Aunya leer- en werkplaats. Ze onderstreept het belang van de jaarfeesten en wil dit op diverse manieren uitdragen.

Een compleet overzicht van de boeken van Lidwien van Geffen vind je op <https://aunyahuisuitgave.jimdo.com/>

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

Kennismaking	7
Hoe de Kalevala in mijn leven kwam	7
Welke betekenis hebben de oude documenten?	9
Wat er over de Kalevala geschreven wordt	10
Hoe werden de liederen overgeleverd?	12
Overzicht van het epos	15
Het voorwoord van de verteller	17
Niets of iets	20
Ontstaan van de ruimte	22
Ontstaan van de tijd	35
Voorbeschouwing vanuit de geesteswetenschap	41
Goden of menselijke helden?	41
Driedelig mensbeeld	41
Vierledig mensbeeld	43
Zevenledig mensbeeld	45
Het eerste invoegsel	50
Joukahainen	50
Aino	58
Mannelijke helden	59
De nog niet rijpe jonkvrouw	60
Het damp-omneveld eiland	62
De eerste reis	64
Väinämöinen	64
Ilmarinen	69
Lemminkäinen	79
De godenschemering	86
De tweede reis	90
Vipunen	91

Nieuwe opdrachten	93
Het verslaan van de draak	95
De bruid en de bruiloft	96
Een reis met grote gevolgen	98
Kullervo	103
Geboorte en jeugd	103
In dienst bij de smid	106
De steen in het brood	109
De dolende Kullervo	111
Herstel van een dwaling	116
De derde reis	123
Het inschepen	123
Roof van de Sampo	127
De strijd met Louhi	129
Een nieuwe kantele	132
Nieuwe listen	134
De roof van zon en maan	137
Wie is Ukko en wie is Jumala?	140
De zoektocht naar de vuurvonk	142
Het einde van Louhi	144
Wie is Louhi en waarom wordt ze een duif?	148
Marjatta	150
Het jonge meisje	150
Het rode besje	152
De afwijzing	154
De geboorte	158
De zoektocht van Marjatta	161
Het moeras	165
De naam	166
De doop	167
Slotwoord van Lönnrot	172
Nawoord	174

Kennismaking

Hoe de Kalevala in mijn leven kwam

In het verpleeghuis waar ik werkzaam was, verbleef geruime tijd een jonge vrouw met MS. Ze was volledig bedlegerig en had zich teruggetrokken in haar eigen gedachtewereld. Spreken deed ze slechts bij vergissing. Ik bood haar aan verhalen voor te lezen. Ze gaf aan dat ze dat wilde, maar het stuitte steeds op problemen. Ze was glazenier geweest, en als jong meisje was ze zonder toestemming van haar ouders naar Australië vertrokken. Uit mijn beperkte voorraad boeken nam ik een boek mee over Gauguin vanwege de mooie kleuren. Haar korte woord: ‘Rokkenjager, wil ik niet horen,’ stelde me opnieuw voor een vraag wat ik zou kunnen lezen. De sprookjes van Grimm waren te Duits, de volgende boeken te voorspelbaar, te sentimenteel, te kinderachtig of te religieus. Een vraag naar haar eigen keuze werkte ook niet. Ten einde raad nam ik de Kalevala mee.

In die tijd had ik net iets over de Kalevala gehoord tijdens een vrij kunstzinnig jaar. Ik kocht het boek in de vertaling van Mies Le Nobel, viel bij het lezen keer op keer in slaap en wist er nog weinig over te vertellen. Alleen dat het een voorchristelijk verhaal was, een goden- of heldenverhaal uit Finland.

Tot mijn verbazing mocht ik doorlezen. Het had een goede uitwerking: haar ademhaling werd rustiger en haar gelaatstrekken milder. Na het lezen zei ik haar fluisterend gedag en vertelde dat ik terug zou komen. Op een keer vroeg ze of ik twee keer per week wilde komen. Dat deed ik. Na anderhalf jaar was het lijvige werk uit. Ik vroeg me af wat ik dan zou lezen, maar nadat ik het boek had dichtgeslagen, hoorde ik haar vragen: ‘Wil je het nog eens lezen?’

Door deze vraag ontkiemden er nieuwe inzichten. Ik nam me

voor om het heel mooi ritmisch voor te lezen. Voorafgaande aan de dag dat ik haar zou ontmoeten, las ik een rune. Ik nam als het ware de beelden mee in de wereld van de nacht. De dagen daarna waren er steeds weer momenten waarop de inhoud als lichtflitsen helder voor mijn geest verschenen. Heldere inzichten overvielen me, zodat ik pardoos stilstond of de trappers van mijn fiets vergat. Waar kwamen die invallen vandaan? Ze werden niet door mij bedacht. Het was alsof er sterren opvlamden in een donkere nacht. Het waren losse inzichten, maar soms kon ik ze met elkaar in verband brengen. Ik *beleefde* de samenhang meer dan ik in woorden kon uitleggen.

Aanvankelijk meed ik het om literatuur over dit epos te lezen, want ik wilde mijn eigen weg vinden. Het werken met dit document werd frequenter en daardoor ook transparanter. Het was alsof er een onzichtbaar driedimensionaal geestelijk beeldhouwwerk boven de mensheid bewoog. Niet een wereldwijd web, maar een kosmisch web van goden, helden en gewone mensen; een kunstwerk dat ik soms gedurende één enkele hartklop in zijn volle omvang gewaars werd, maar slechts een flard daarvan kon ik in woorden vatten.

Het epos kan reeds lang gesloten vensters heropenen. Vensters die in de kindertijd én in de kindertijd van de mensheid wijd open stonden. Ik vermoed dat we voor de drempel staan van een tijd waarin de vensters weer open kunnen gaan. Een spreuk van Rudolf Steiner vertelt hoe de sleutel gevonden wordt.

*Waar zintuiglijk weten ophoudt
bevindt zich pas de poort
die voor de wereld van de ziel
het werkelijke leven opent;
smeden kan de ziel de sleutel
als ze sterk wordt in zichzelf,
door de strijd die wereldmachten
op haar eigen grondgebied*

*met menselijke krachten voeren:
als zij uit eigen kracht verdrijft
de slaap, die kenniskrachten
aan haar zintuiggrenzen
in geestesdonker hult*

De Kalevala schildert *bevrijdende* beelden, die voorbij de grenzen van de zintuiglijke wereld reiken. In dit epos uit Finland bestaat geen grens tussen het zintuiglijke en bovenzinnelijke. De poorten staan wagenwijd open. Ik noem het bevrijdende beelden, omdat ze niet vastgelegd kunnen worden met geschiedkundige feiten. De beelden geven een beweeglijke, niet aan tijd gebonden kennis.

Mijn schrijven zal niet meer zijn dan een poging om iets van de verborgen wijsheid in woorden te vangen. Compleet kan dit werk niet zijn, want we zien allen slechts een deel van de waarheid. De waarheid zelf is echter onafhankelijk van ons en ze is eeuwig. Misschien mag dit werk een splintertje zijn van de Sampo, het bontgekleurde deksel dat brak, maar waarvan elke splinter nieuwe levenskracht draagt. (Rune 43 vers 290-304)

Welke betekenis hebben de oude documenten?

De Kalevala kan evenals andere oude documenten en godenverhalen helpen om ook het Oude en Nieuwe Testament op een nieuwe wijze te leren verstaan. Het zoeken naar verklaringen van feiten in de christelijke documenten brengt ons, als we eerlijk zijn, niet tot meer begrip.

Het christendom kent verschillende stromingen, die genoemd zijn naar drie apostelen: Petrus, Paulus en Johannes. Na de petrini-sche stroom – die we terugvinden in het zuiver katholieke waarbij het *beeld* centraal staat – volgde een paulinische stroom van het *woord*. Deze vinden we voornamelijk terug in het protestantse christendom. Door de petrinische en paulinische stromen is het

evangelie als *levend woord* bewaard gebleven. Nu staan we op de drempel van een nieuwe stroom: de johanneïsche. Dit johanneïsche christendom is een volgende stap en doet een beroep op het *individuele bewustzijn*.

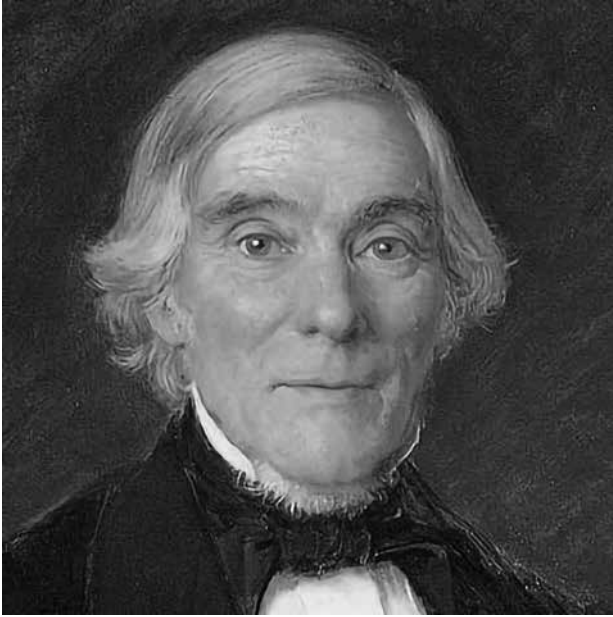
De huidige tijd waarin de natuurwetenschap door de digitalisering voor alle aardbewoners toegankelijk wordt, heeft behoefte aan een dieper inzicht in het geestelijke zijn van de mens. De mens is immers bewoner van twee werelden: de zintuiglijke én de bovenzinnelijke. De laatste kan alleen vanuit een levende beeldentaal begrepen worden. Juist in deze nieuwe johanneïsche stroom is het niet voldoende het geloof te *beleven*, want de huidige tijd vraagt om diepere inzichten omtrent het gebeuren op Golgotha.

De oefening om de beeldentaal uit sprookjes, mythen en sagen te verstaan is tevens een oefening om de taal van de Bijbel op een nieuwe wijze te ontdekken. Met name de Kalevala geeft door het metrum en de variaties in de herhalingen meer beweging in de ziel. Zoals sporten een oefening is voor de spieren van het lichaam, zo is hardop lezen van de Kalevala een oefening voor de ziel, die al jaren te kort komt.

Wat er over de Kalevala geschreven wordt

In het antiquarische boek *Domeinen der Finse Literatuur* van Sj. Broersma en Dr. R.K. Broersma-Luomajoki (A. W. Bruna en zoon Utrecht 1956) stond het volgende te lezen:

‘De rijke schat aan Finse volkspoëzie bevatte omstreeks 1950 ongeveer 80.000 gedichten, toverrunen en magische formules, 50.000 volksliederen en 150.000 sprookjes, fabels en legenden. Dan nog ruim één miljoen spreekwoorden en volks-gezegden en zo’n 50.000 raadsels. En daarmee heeft Finland waarschijnlijk de grootste collectie volkspoëzie ter wereld.’

De Kalevala is daarvan de meest bekende en wordt gezien als het nationale epos. In 1849 is de eerste compositie van het oude epos, in de vorm zoals we het nu kennen, onder de naam Kalevala uitgegeven. Het werk was samengesteld door Elias Lönnrot. Verder staat er:

‘De inhoud van de Kalevala is naar de gangbare mening een mengsel van mythologische, historische en magische voorstellingen waartussen de overgangen onduidelijk zijn.’

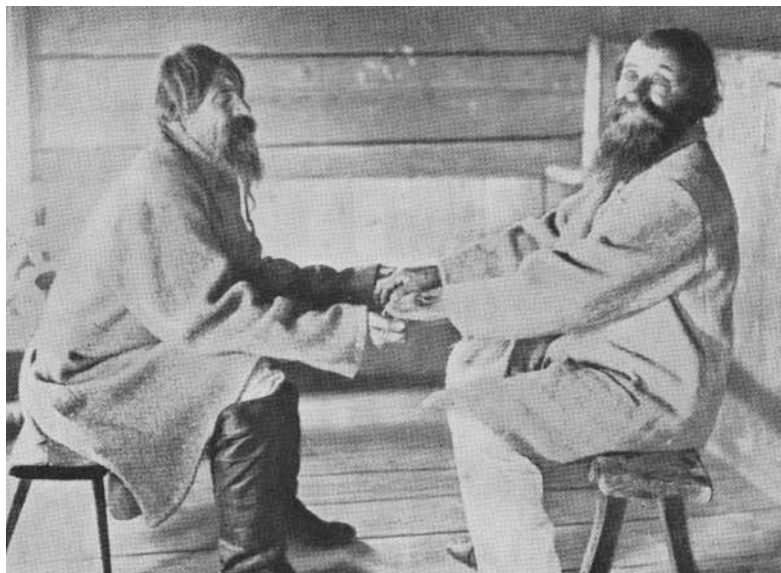
De laatste opmerking: *waartussen de overgangen onduidelijk zijn*, bleef voor mij niet van kracht. Na herhaaldelijk lezen werd de samenhang mij meer en meer duidelijk. Ik kreeg steeds meer bewondering voor Elias Lönnrot, die de verzen in de eerste helft van de negentiende eeuw verzamelde.

Lönnrot reisde door het land om alle resten van een oude liedcul-

tuur te verzamelen. Deze liederen werden gezongen door ‘*laulajat*’. De oude, meestal ongeletterde liedzangers, zongen verhalende liederen, die in een ritmische beweging door generaties heen werden doorgegeven. Lönnrot was van mening dat deze liedfragmenten één geheel vormde. Het was alsof er ongenummerde pagina’s van een hemels boekwerk verstrooid waren door de wind, opgevangen en bewaard door de laatste zangers. Hij vond die teksten terug, luisterde naar de zangers en schreef ze op. Uit die losse fragmenten *herschiep* hij het monumentale werk. In mij groeide bewondering voor zijn fascinerende compositie. De meeste runen van het lied vond hij in Karelië. Karelië was evenals Kalevala een gebied in het toenmalige Finland.

Hoe werden de liederen overgeleverd?

Was het misschien zo: een laulajat wonend op een verafgelegen plaats, voelt het verlangen om te vertellen over de schepping en de

lotgevallen van de mensheid. Hij staat op, hult zich in dikke wol-
len kleding en leren sandalen en gaat op weg. Misschien trotseert
deze mens sneeuwstormen en ijzige kou. Als hij een hoeve bereikt,
worden er geen vragen gesteld. De bewoners kennen het doel van
zijn komst. De laulajat krijgt eten en drinken en neemt dan plaats
op een gammel bankje tegenover zijn gastheer. De mannen leggen
de handen in elkaar en de hele familie schaart zich om de zangers.
Dan vangt het wiegen aan. Geen wiegen om in slaap te vallen maar
om een beetje dromerig wakker te blijven.

In het oude kinderlied *Zagen, zagen, wiede, wiede wagen* kennen we
dit gebruik nog. Ritmisch wiegden de liedzangers op het metrum
van de tekst. Elke zin van acht lettergrepen werd in een harmonisch
ademritme gezongen. De verteller begon en de gastheer herhaalde
of andersom. Het waren oude liedteksten, die herhaald werden
maar steeds was er in dat ritmisch samen wiegen een inspiratie
aanwezig. Misschien was de inspiratie voor hen nog een zichtbaar
geestelijk wezen; een *inspirator* die vanuit een geestelijke realiteit de
wijsheid liet binnenstromen in de open harten van de zangers. Het
lied vertelde over de schepping van hemel en aarde, over de ontwik-
keling van de mensheid in grote beelden.

De teksten nemen ons mee, alsof we in een droomwereld vertoe-
ven. Niet de feiten spreken, maar de beelden. Dat is voor de heden-
daagse mens ongebruikelijk. Wij moeten meer en meer bewust de
vertaalslag maken.

Het geestelijke wezen, de geestelijke inspirator, wordt door
Rudolf Steiner (de grondlegger van de antroposofie in de twintigste
eeuw) *Skythianos* genoemd. De antroposofie maakt duidelijk dat
we *Skythianos* kunnen plaatsen naast andere grote leiders van de
mensheid, zoals Boeddha, Zarathoestra en Mozes.

Men zegt wel dat de Finnen van een bevolkingsgroep stammen
die men de Skythen noemde. *Skythianos* was de leider van dat volk.
Evenals Boeddha die eens op aarde leefde, werkt hij nu vanuit het
Nirmanakaya. Dat geldt voor alle grote leiders van de mensheid die

zoals Boeddha hun doel op aarde volbracht hebben. Skythianos werkte inspirerend in het noordelijke deel van de aarde. Ook voor de Germaanse en Keltische mythen zou hij de inspirator geweest kunnen zijn.

Ik stel me voor dat de wiegende zangers de reeds bestaande teksten doorgaven en dat deze werden aangevuld met nieuwe inzichten die ze in het dromerig wiegen vanuit de geestelijke wereld ontvingen. Wanneer de liederen zijn ontstaan, is onbekend. Ze werden eeuwenlang doorgegeven en in de tijd van de kerstening tussen 1000 en 1200 stroomden ook christelijke invloeden de liederen binnen. We mogen aannemen dat de Kalevala in beweeglijke beelden oude wijsheden wil vertellen. Wijsheden die niet werden *uitgedacht* of *verzonnen*, maar die vanuit een hogere realiteit werden ontvangen. De wijsheid in de tekst is niet afhankelijk van, of ontstaan door persoonlijke meningen of voorkeuren. Juist daarom kunnen de liederen in onze tijd van onschatbare waarde zijn.

Elias Lönnrot had, dankzij de hulp van een medewerker, Europaeus, zoveel teksten verzameld dat hij naar eigen zeggen wel zeven Kalevala's had kunnen samenstellen. Het was Europaeus die de *Kullervo-liederen* aantrof bij een volkszanger in Karelië, die 60 tot dusver onbekende liederen wist te zingen. Met name deze Kullervo-liederen geven een belangrijk beeld van de weg die de mensheid nu op aarde gaat.

Overzicht van het epos

In de eerste rune wordt een prachtig beeld geschetst van het ontstaan van de *ruimte*, van de geboorte van de aarde en de mens.

In de tweede rune worden we meegenomen naar de plantenwereld, de groei van de bomen en van het graan door de seizoenen. Hier maken we kennis met de *tijd*. Daarna kan het verhaal van de helden beginnen. In drie delen maken we kennis met de *ontwikkeling* van de hoofdhelden: Väinämöinen, Ilmarinen en Lemminkäinen. Eerst vernemen we de lotgevallen van elke held afzonderlijk. Elke held reist naar het Noordland. Belangrijk is dat ze in het Noordland op zoek zijn naar een jonkvrouw. Voor elk van de helden is er een ontmoeting met Louhi, die de ‘Heerseres van het Noordland’ wordt genoemd. Om de jonkvrouw te ontmoeten, moeten de helden opdrachten uitvoeren. Hun wegen en opdrachten verschillen, hun doel is hetzelfde.

Dan volgen er enkele runen over Kullervo, de *slecht gewiegde* jongeling. Kullervo is een vierde held, bij wie echter alles misloopt. Het verhaal lijkt hier onderbroken. De reden daarvoor zal nog ter sprake komen.

Pas bij de derde reis ontmoeten de drie helden elkaar en komt het aan op een goede samenwerking in de strijd tegen Louhi. Louhi is in staat heel wat tegenkrachten in het leven te roepen en rooft uiteindelijk het vuur uit de huizen en het licht uit de hemel. De mensen leven in duisternis. Het licht moet worden teruggevonden, opdat de ontwikkeling zijn voortgang vindt.

Het hier volgende schema laat een mogelijke samenhang van het epos zien. Aan de hand van dit schema worden de hoofdstukken behandeld. Er zijn ook andere indelingen mogelijk en daar zal ik in de loop van dit boek bij stilstaan. Een schema helpt, maar legt ook veel vast. Er zijn echter meerdere schema’s te maken en dat helpt weer om innerlijk in beweging te blijven.

Opmaat	Voorwoord van de verteller						
	Ontstaan van de ruimte						
	Ontstaan van de tijd						
Invoegsel	Joukahainen en Aino						
Eerste reis	<table> <tr> <td rowspan="3">}</td> <td>Väinämöinen</td> <td rowspan="3">}</td> </tr> <tr> <td>Ilmarinen</td> </tr> <tr> <td>Lemminkäinen</td> </tr> </table>	}	Väinämöinen	}	Ilmarinen	Lemminkäinen	de drie helden individueel
}	Väinämöinen		}				
	Ilmarinen						
	Lemminkäinen						
Tweede reis	<table> <tr> <td rowspan="3">}</td> <td>Väinämöinen</td> <td rowspan="3">}</td> </tr> <tr> <td>Ilmarinen</td> </tr> <tr> <td>Lemminkäinen</td> </tr> </table>	}	Väinämöinen	}	Ilmarinen	Lemminkäinen	twee helden samen, een alleen
}	Väinämöinen		}				
	Ilmarinen						
	Lemminkäinen						
Invoegsel	Kullervo						
Derde reis	<table> <tr> <td rowspan="3">}</td> <td>Väinämöinen</td> <td rowspan="3">}</td> </tr> <tr> <td>Ilmarinen</td> </tr> <tr> <td>Lemminkäinen</td> </tr> </table>	}	Väinämöinen	}	Ilmarinen	Lemminkäinen	samen/overwinnen tegenstand
}	Väinämöinen		}				
	Ilmarinen						
	Lemminkäinen						
Invoegsel	Marjatta						
Slot	Nawoord van de verteller						

Kaleva heeft de betekenis van *reus* of *kracht*; het betreft *magische vermogens*. *Kalevala* kan dan begrepen worden als het land of de streek waar mensen wonen met bijzondere krachten. *Kaleva* is ook de naam van een nog oudere mythologische held uit Finland en Väinämöinen, de hoofdheld, wordt ook wel *zoon van Kaleva* genoemd. Vrij vertaald: *de mens met de kracht om iets tot ontwikkeling te brengen*.

Het verhaal speelt zich af in *Kalevala*, vandaaruit worden de reizen gemaakt naar het Noordland, waar Louhi heerst en macht heeft. Beeldend kan men zeggen: *Kalevala* is het land van de ontwikkeling. Je zou het ook als het land van het midden kunnen zien tussen de polen van de duisternis en het licht. Het is het gebied waar de mensheid het boze leert kennen en een ontwikkeling gaat die parallel loopt aan het Oude Testament: vanaf het paradijs tot aan de tijd dat Christus geboren wordt. Dus ook het begin van het Nieuwe Testament.

Het voorwoord van de verteller

*Zal ik 't lied nu laten stromen,
uit der koude greep ontdooien
en mijn kisten in de kamer
bij de tafels hier nu brengen,
onder zware houten zoldering,
onder 't dak, dit wijd geroemde,
liederschatten openbaren,
schrijn der zangen u ontsluiten?
Zal de kluwen ik ontwarren,
losmaken de knoop der knotten? (1:81-90)*

In de eerste verzen vraagt de zanger toestemming aan de luisteraar. Deze openingswoorden zijn door Elias Lönnrot toegevoegd. Ik vind dat heel juist. De huidige mens is een individu en is verantwoordelijk voor zijn daden. In vroeger tijden was de mens meer ingebed in een algemene cultuur of in zijn familie. De samenleving moet nu geheel opnieuw worden opgebouwd vanuit de vrije wil van de mens, om anderen ruimte te geven. Dat is een goed streven, maar ook een moeilijk streven want onze meningen over goed en kwaad zijn niet dezelfde en ons streven is vaak nog gevuld met egoïsme en gebrek aan kennis.

De door Elias Lönnrot geschreven opmaat vertelt dat hij de *woorden* vond langs de zoom van de weg die hij of de zanger gegaan is. Het is de weg die we allemaal gaan.

*Deze woorden zong mijn vader
toen zijn hand de bijlschacht vormde;
deze woorden leerde moeder*

*mij terwijl het spinwiel snorde
en als kind ik bij haar knieën
op de vloer al spelend voortkroop,
als een hulpeloze melkmuil,
als een onbeduidend wichtje; (1:37-44)*

De eerste woorden leren we onbewust als we nog heel klein zijn.
Dan volgt iets verder:

*Er zijn nog veel andere woorden,
toverspreuken die ik leerde,
langs de wegzoom saamgebundeld;
'k plukte ze op heidevelden,
brak ze af van wilde struiken,
las ze op van tere twijgen,
perste ze uit groene grassen,
raapte ze langs smalle paden (1:51-58)*

Wat zijn toverspreuken? Als we klein zijn, is elk nog niet begrepen woord een toverwoord. We stoten ons bijvoorbeeld aan een tafel, maar het begrip tafel is er nog niet. Langzaam worden de begrippen door de ervaring duidelijk. De werkelijkheid wordt als het ware naar voren getoverd. Met het verkrijgen van kennis verdwijnt de betovering, maar het kan ook nieuwe verwondering wekken. De Kalevala neemt ons mee in beelden, waar we ons telkens weer over kunnen verwonderen. Steeds wanneer we een stap maken in onze ontwikkeling verschijnen er weer nieuwe inzichten. Het geheim achter alle oude documenten is, dat ze in *beeldentaal* of in *toverwoorden* tot ons spreken. We mogen ze leren verstaan en dan gaat er een verborgen wereld voor ons open. Ook de natuur spreekt toverwoorden en dat gaat ons hele leven door. Ik herinner me bijvoorbeeld dat een vriend mij attent maakte op de groeiwijze van een esdoorn. Hoe de jonge blaadjes zich als biddende handjes ontvouwd en ik ervoer dit als een wonder, als hemelse toverij. Vanaf die tijd leerde ik beter naar de bladgroei kijken. Voorheen bestond het nog niet voor mij.

*Liederen schonk de koude vorst mij,
zongen mij de regenbuien;
winden en ook watergolven
brachten andere liederen tot mij.
Woorden schonken mij de vogels,
bomenkronen schiepen spreuken. (1:65-70)*

Ja, ook de elementen, de natuur en de gebeurtenissen schenken ons woorden en begrippen. Dat alles zal de inhoud vormen van het epos. Dan vertelt de opmaat, dat die rijkdom lange tijd in een koude greep lag opgeslagen en niet meer kon stromen.

*bracht ze op de houten zolder,
in de kist met koperen sloten.
Lagen lang vergeten, wachtend,
in de koude, in het duister. (1:77-80)*

Het klinkt alsof het om wachtend zaad gaat. Wachtend op een nieuwe lente voordat het kan ontkiemen en vrucht dragen. Het Kalevalazaad is geestelijk zaad, dat wacht op de luisteraar, want alleen in het open gemoed van de luisteraar kan het uitgezaaid worden en vrucht dragen. Misschien kan met dit schrijven een venstertje worden geopend om een voorzichtige blik te werpen in de wereld achter de grens van het zintuiglijke.

De rijkdom die in vroeger tijden van de ene generatie op de volgende werd doorverteld, leefde alleen nog in enkele oude mensen, meestal analfabeten die niet naar school waren geweest. Met de komst van het onderwijs moesten de oude liederen plaats maken voor abstractere kennis. De liederen van de Kalevala werden toen als ouderwets aan de kant geschoven, maar onbewust bewaard door de oude *laulajat*. Dan sluit de korte opening af met vreugde en toekomstkracht: